

چند سند تاریخی از دوره زندیه

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

از :

محمد رضا نصیری

(دانشجوی دکتری تاریخ)

مرکز تحقیقات کامپیوئر علوم پزشکی

از : محمد رضا نصیری

(دانشجوی دکتری تاریخ)

چند سند تاریخی از

دوره زندیه

سند شماره ۱

نامه آزادخان به صدراعظم عثمانی^۱

ان شالله تعالیٰ به یمن کوکب فلك دولت و اقبال و اختر برج
سعادت و اجلال از مطالع و مشارق مرحمت قادر لایزال طالع و شارق
بوده زیب افزای و ساده حکمرانی و حلی پیرای اریکه شادکامی
باشند با لبني واله الامجاد.

بعد از طی مراتب دعا و قواعد مودت و ولا مشهود رای خلت
اقتضای میدارد که: چون همواره خاطر دوستی ذخایر جویای تقریبی
میباشد که شاهراه موالفت و یگانگی را از قوافل مناسلات محبانه
حالی و عاری نگذارد.

درین اوان مسرت توامان که این دوستی اشتعمال عازم به
سمت گرجستان و داغستان بود درین ورود به حوالی ایروان
یکنفر چاپار از حاج العرمین حاجی اخترخان افغان که در سال قبل

۱- آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون ش A - ۱۹۴

پیش از آنکه بجهت نزدیکی به سرمه باشد میتواند درین شرایط مبتلا شود
و همچنان که در این تقریر مذکور شد ممکن است این پیشگیری از این مبتلای

مشترک است و خود را در آن می ساخت. قش برا و ده چون در آنها تحریر شد از در در فرستاده که این دست

۱۰۷۳-۱۰۷۴ میلادی

سیمینه کارهای از این دست را می‌توان در مکانیزم‌های مخصوص
گذشت

ش فوج در سرمه داشتند و دلیل این شوک ناچاری بود که نعمت‌الله اگر این دستیابی نداشتند، همچنان که

بیان مکانیکی این اندیشه را در اینجا برای این دو مفهوم می‌نماییم.

نذر و نیزه ایشان را بگیرید و در یک روز خوب و میتوالی بینندگان خود را با کمال خوشبختی
و خوشحالی پردازید و آنها را با هدایتی از شفافیت و شفاهی و شفافیت و شفافیت و شفافیت و شفافیت

محب او را روانه دارالسلطنه اسلامبول نموده بودکه به نوعی که شاید کیفیت حال و حقیقت احوال این دوستی قرین را مشافه تا و مواجه تا به خاکپای طوطیا آسیای فلک فرسای سلطان البرین و خاقان البحرين پادشاه اسلامیان پناه عرض نماید. درینوقت از نزد حاجی مزبور چاپار مذکور معاودت نمود نظر بشرح عریضه که چاپار از حاجی مزبور آورده بود فسخ عزیمت گرجستان و داغستان را نفوذ احوالات را حاملان صحیفة الوداد سید ابراهیم و رفیق او مشروحاً عرض و خاطرنشان خواهد نمود.

درینوقت که وارد قرب جوار بندگان سامی و در حوالی قریه ... و حاجی بایرام من قوای محال ایروان توقف بود لازم دید که به تحریر این دو کلمه محرك سلسله مواليات گردد. مترصد است که همواره دوستان را به اعلام استقامت مزاج بهاج عالی و ارجاع هرگونه خدمات مسرت افزای خاطر مودت معطر نیکو دیده باشند، باقی ایام دولت و کامرانی پاینده و برقرار باد برب العباد.

سند شماره ۲

نامه آزاد خان به یوسف پاشا والی چللر^{*}

ان شاء الله تعالى همواره نهال امانی و آمال و حديقة سعادت و شادمانی و اقبال از رشحات سحاب حکومت ایزد متعال سرسین و ریان بوده شکfte و خندان باد.

بعد از طی مراسم شومندی و والا، مشهود رای بیضا ضیایی مهر انجله میدارد که : درینوقت مراسله در باب نامنی راه گرجستان و مخوف بودن راه مزبور و به متعدز رفتن کسان این دوستی آگاه

* - آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون ش ۱۹۴

و اینکه مراسله در باب رفتن چاپاران مذبور به عالیجاه حشمت و عظمت و اجلال دستگاه وزیر عدیم التظیر (۱) عریضه عالیجاه حاج الحرمین الشرفین حاجی اخترخان که در باب عرض مراتب این دوستی آگاه بپایه سریر دولت العلیه العالیه فرموده بودند رسید و مضامین دوستی آئین آن مفهوم خاطر مودت ذخایر گردید. حسب الفرموده بندگان عالی مراسله در باب رفتن چاپاران مذبور ببندگان عالیجاه حشمت و اجلال دستگاه والی (۲) قلمی وارسال داشت. البته بندگان معظم‌الیه از روی دوستی و موالات مشارالیها را از راه امنی که خاطر جمع باشد راهی و روانه خواهد فرمود و عریضه عالیجاه حاجی اخترخان و عالیشان احمد بک را با ملفووه (۳) روانه خدمت سراسر سعادت گردانید که مطالعه واستحضار حاصل فرمایند و خانه دوستی آباد باد و جناب اقدس‌الهی از آن عالیجاه دوستی آگاه راضی باشد که کسان این دوستی آگاه هر کس که بشرف خدمت لازم المسرت رسیده کمال رضامندی از حسن لطف و توجه بندگان عالی دارند. همواره این شیوه ستوده را مرعی داشته دوستان را بنوید بهجهت مزید سلامت ذات و ارجاع هرگونه مهمات مسرور و مشعوف فرمایند. ان شالله تعالی در انجام آن کمال مودت بعمل خواهد آورد. باقی ایام دولت و شوکت مستدام باد.

ه

عالیجاه‌ها، معلی جایگاه‌ها، دوستی آگاه‌ها. اخا، کامکارا
مهربانی نموده بعد از مطالعه عریضه حاجی اخترخان کیفیت آن را بتفصیل ببندگان حشمت واقبال هم‌عنان ابراهیم پاشای وزیر

۳- دو کلمه خوانده نشد

۴- یک کلمه خوانده نشد

۵- یک کلمه خوانده نشد

قلمی نمایند و توقف این دوستی آگاه درینولاپت باین جهت بوده که چاپارانی ساعی را روانه دولت العلیه العالیه نمود که تا از دولت بچه نحو امر و مقرر میشود دانسته قرار عمل شود باقی ایام... والسلام .

هو

عالیجاه‌ها، دوستی آگاه‌ها، اخا.

حال هواها بسیار سرد شده و فوجی که از غازیان افغان و از بکه همراه میباشد بسبب اینکه این چهار پنج سال است دردر و کوه بکوه میگردند از تدارک افتاده‌اند و همه بی‌خیمه میباشند . البته تا جوابی عریضه از دولت نیاید فکری نمیتوان نمود. از روی برادری و یگانگی بباید فکری برای نشمنین این دوستی آگاه را داشته باشند و اظهار ببنده‌گان عالیجاه والا جایگاه وزیر عدیم النظیر ابراهیم پاشا نموده که جای سکونت را جهت محب تعین نماید . یقین حاصل است از روی برادری و دوستی کوتاهی نخواهد نمود. باقی ایام ...

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

سنند شماره ۳

نامه فتحعلی خان حاکم قبه به سلیمان پاشا والی چلدر^۶

چندانکه سرچشمہ آفتاب پرنور ، از سیلاب مرور و دهور مصون ، و نخل سرکش امتداد ازمنه واعصار از منشار آمدورفت لیل و نهار مأمون است همواره چشمہ سار دولت و شوکت و اختیار ( )^۷ اعزاز ایمه و مناعت و افتخار ملازمان عالیجاه رفیع جایگاه ،

۶- آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون - ش-B - ۹۴

۷- دو کلمه خوانده نشد

سند شماره ۳

(V)

عظمت و حشمت دستگاه ، شهامت و بسالت اکتناه ، دوستی و محبت و یگانگی همراه ، خانی عظیم الشانی ، و وزیر عدیم النظر^۸ . والی چلدر اخوی مقام دام اقباله ، ازاره و تیشه حرکات بی‌اندیشه حاسدین در حفظ و حمایت حضرت قادر منان محفوظ و باهر گونه ( )^۹ مرام بخشنده باد .

بعد از نخل پیوندی لوازم دعوات و افیات اجابت آیات مشهود خاطر دوستی مظاہر یگانگی علامات گرامی میدارد که : درین هنگام سعادت فرجام مراسله یک جمیعتی موالفت عنوانیکه با فرمان قضات اوامان پادشاه حضرت ظل‌الهی و بانضمام سرفراز نامه ملازمان کثیر العزو الامتنان نواب مستطاب وزیر اعظم الوزرا و وکیل سلطنت‌الکبراء دام اقباله که قلمی و به مصحوب عالیشان معلی مکان جلادت واردات ارکان کاتب خزینه ابراهمیم بگ عزو و ارسال نموده بودند در اسعد اوان و نیکوترین زمان شرف وصول ارزانی یافته و مضمون دوستی مقرون آن مبنی بر سلامتی مزاج مسرت امتحان گرامی بود نهایت شادمانی رخ نمود . و اینکه حسب الوساطت ملازمان ذیشان که هدایای مشفقاته که از دربار شوکت مدار بندگان همایون اقدس‌اعلی درباره دوستدار عز و صدور یافته بود و فی الحقيقة در بین احباب و اعدا باعث مبارفات و سرفرازی بد دوستدار حاصل گشته و ان شاء الله تعالى آن عالیجاه شوکت همراه در عالم قرب و جواری در وساده عزت و حکمرانی برقرار و پایدار بوده و خانه احسان پادشاه حضرت ظل‌الهی معمور و جمیع اخصار برجام آن اوچاق سپهر رواق مقهور باد .

عالیجاهها ، رفیع جایگاهها ، اخا ، کامکارا .

۸- دراصل : النظیر

۹- یک کلمه خوانده نشد

از آنجاکه از قرار مضمون فرمان همایون اقدس اعلی و عن
فحوای کلام سفیر خوش تقدیر که خوانین و حکام آذربایجان و اولکای
داغستان بایکدیگر متفق و همدستان و جهت دفع روسیه روسیاه و
والی گرجستان بی پناه مامور و اقدام نمایند و دفع و قلع اهل فساد
بر همت^{۱۰} اهالی اسلام واجب نهایت اینکه معلوم رای^(۱۱) ذیشان میباشد
که دوستدار وسایر خوانین آذربایجان و اولکای داغستان متفق اللفظ
ودر طرق دوستی و اتحاد ثابت قدم و در فیما بین یکدیگر جدائی و
مغایرت منظور ندارد.

ومخفی نمانادکه اهالی روسیه حسب الفرمان پادشاه خودشان
مامور و والی گرجستان هم بستور اگرچه پشت گرمی و سایه
عاطفت پادشاه حضرت ظل‌اللهی در سراحت اینولا مصرف نگردد
و دفع این پلیدان متعدد اولا اینکه اهالی داغستان مرد[م]^{۱۲} بی علفه
وبی چیز هستند که هرگاه از خزانه ومواجب از جانب خیریت جوانب
بندگان همایون اقدس اعلی درباره ایشان فرمانی صادر نگردد
اسباب و آلات وسایر ماحتیاج جنگ^(۱۳) نشود کجاذب روسیه مقدور
وانهざم آنها محصول خواهد شد. و خصوصا که در ایام ماضی که
مقدمه اسفار جهت بندگان همایون اقدس اعلی با مرحمت غفران
مکان رضوان آشیان^(۱۴) روسیه اتفاق افتاده بودی در هر وقتی ازاوان
برای روسا و اهالی داغستان به جهت کلیه بذل و مشفقاته بی نهایت
مبذول میفرموده اندی و کسان مزبور هم در کمال مردانگی و از
روی امیدواری به خدمات مقرر اقدام و سرفراز گشته واکنون نظر

۱۰- دراصل - مکرر

۱۱- یک کلمه خوانده نشد

۱۲- یک کلمه خوانده نشد

۱۳- چند کلمه خوانده نشد.

به مراتب سابقه دیده انتظار در شاهراه صدور مرحمت و فور حضرت پادشاه ظل‌الهری بوده و باز طالب آنرا دارند و درین پابچه تصدیع دهد.

وحال اهالی روسیه از طرف دریایی حضیض متوجه تدارک کلیه واژ سمت چرکس و قزلار جهت اعانت و امداد والی گرجستان اشتغال داشته و میدارند. و درین صورت مراتب وقوعه در مراسله را به بندگان سموالقدر والمکان نواب مستطاب وزیر اعظم العظما تصدیع داده شده است و در اینجا هم عالیشان معلی مکان فرستاده سامی متتجاوز از دو ماہ است که در آنجا از کار و بار روسیه و والی گرجستان و از احوال دوستدار و سایرین و اهالی داغستان بالکلیه مطلع و کمال استحضار بهم رسانیده است.

و اینکه عالیشان مزبور مرحله پیمای طریق معاودت و عازم رجعت نموده دوستدار تیز عالیقدر معلی مقدار خیرالحاج حاجی احمدبیک را به همراهی مشارالیه روانه و به تحریر این صحیفه الوداد مبادرت گردید و ان شالله در زمان بهره‌مند خدمت والی مسرت‌گرامی از قرار واقعی و کما هو حقه تقریر و خاطر نشان خواهد ساخت.

طریقه اینیقه دوستی و ولا مقتضی چنان است که همواره ابوب مکاتبات یگانگی بنیان را مفتوح داشته و با هرگونه مسهمات و خدمات اتفاقیه ( )^۴ واعلام آورده. ان شالله تعالی در تقدیم آن شرایط اتحاد و یگانگی بعمل آید. باقی ایام بکام و مستدام باد.

پشت‌نامه :

صحیفه الوداد ملازمان عالیشان معلی جایگاه دولت و شوکت و

۱۴ - یک کلمه خوانده نشد.

اقبال همراه ، عظمت و حشمت و اجلال دستگاه ، شهامت و بسالت اکتناه ، دوستی و محبت و یگانگی آگاه ، خانی عظیم القدر والشأنی وزیر عدیم النذیر^{۱۵} والی چلدر اخوی مقام سلیمان پاشا دام اقباله العالی . مهر در پشت نامه

سجع مهر :

قضا بلوح فلك زد رقم بخط جلی
بدهن شقه گشا شد لواي فتحعلی

سند شماره ۴

نامه جعفرقلی خان حاکم نخجوان به محمد درویش پاشا

صدراعظم عثمانی^{۱۶}

به عز عرض مقدس عالی میرساند که: درین هنگام میمنت فرجام الطاف نامچه شفقت مشحون که از راه بنده نوازیها بافتحخار و سر بلندی این بنده اخلاص نشان شرف صدور یافته بود در ساعت خوب و اوان مرغوب فیض وصول ارزانی به استصواب عالیشان ابراهیم بیک معتمد عالیجاه دستور امکرم سلیمان پاشا والی چلدر به فیض مطالعه اشفاق نامچه عالی مشرف و فیض یاب گردیده سر مبارکات باوج سموات رسانید .

و در الطاف نامچه عالی اشعار و قید گردیده بود که: از یکلی خان حاکم تفلیس با روسيه نحوسيه همداستان گشته به اراده باطل و خیال فاسد افتاده که به حیل و خدوعه مخلسان دوستخواه را فریفته

۱۵- النذیر

۱۶- آرشیو نخست وزیری ترکیه، خط همایون ش ۷۳/۱

سند شماره ۴

به استظهار روسیه مزبور به ممالک آذربایجان به تخصیص به قلعه ایروان تسلط یافته ضبط و دست تطاول دراز کرده به این تقریب اهل اسلام را مستاصل و پامال و قرین ذلالت ساخته کفره را بر اسلام مسلط سازد. چنانچه خان ضلالت بنیان به اراده باطل خود خواسته باشد که منشاء و بانی امریگشته پا از گلیم خود بیرون گذارد بالاتفاق تعصب دین مبین اسلام و طریق شریعت نبوی صراحت پیشنهاد خاطر ساخته دفع طایفه خذلان عاقبه را بر خودفرض عین و عین فرض شمرده به مدافعه و مخاصمه پردازدکه ولایات اسلام را مثل ولایات قوم خراب و بایران نسازد. در این خصوص از مصدر جاه و جلال دولت علیه سلطانی به حکام سرحدات و میرمیران مقرر گردیدکه هرگاه چنین امری از جانب خان مذکور بروز کرده ازقوه به فعل آید عساکر (۱۷) جمع آوری و آماده جدال و قتال بوده به مخلسان اخلاص توأمان امداد و اعانت نمایند و براین مضمون نیز فرمان واجب الاذعان قضاجر یان از مصدر (۱۸) و جلال به افتخار این مخلص عقدت شمار شرف نفاذ یافته (۱۹) سرافراز و مفتخر گردید. این معنی بر رأی خورشید ضیای عقده گشای عالی ظاهر خواهد بودکه مخلسان عقیدت سگال در هیچ عصر و ایام متابعت اهل کفره بدخيال نکرده مطلقاً فریفته تزویر وخدعه جماعت خذلان شعار کفره نگردیده دست از دامن تعصب و دین مبین اسلامیه برنداشته که خود را در دنیا ملعون خاص و عام و در عقبا از شفاعت رسول- الشقلین محروم سازد.

با وجود این، عالیجاه عظمت و حشمت دستگاه احمدخان حاکم خوی الحال در ممالک آذربایجان بزرگ و همگی حکام این سرزمین باخان

۱۷- درائر پارگی چند کلمه مشخص نیست.

۱۸- بعلت پارگی چند کلمه مشخص نیست.

۱۹- یک کلمه خوانده نشود.

معظم‌الیه متحد و دوست و در همه حال خان معظم‌الیه صلاح دولت ابد مدت سلطانی را منظور و پیشنهاد خاطر ساخته از جمله اخلاص-کیشان و دولت‌خواهان او جاق گردون روایت علیه سلطانی بوده و میباشد. مخلص دولت‌خواه نیز در صلاح و صواب دید عالیجاه سابق‌الألقاب پوده در صورتیکه عالیجاه سابق‌الذکر اخلاص کیش دولت علیه عثمانی باشد این مخلص اخلاص.... بطريق اولی اخلاص کیش و خدمتگزار او جاق گردون روایت علیه سلطانی و بندگان عالی بوده و میباشد، حاشا ثم حاشاکه این مخلص اخلاص بنیان فریفته سخن‌اهل ضلال بوده روسیاهی کونین را به جهت خود حاصل نماید. مادامیکه جان در تن و رمق در بدن میدارد از جان و دل متعصب دین مبین اسلام و خدمتگزار درگاه جهان پناه پادشاه اسلام خواهد شد و عالیجاه دستور مکرم والی چلدر با مخلسان هم‌جوار و از عهد آبا و عنجد بایک‌یگر دوست و متحد بود ، البته از صواب دید عالیجاه پاشای معظم‌الیه عدوی نخواهد شد. بحمد الله تعالى تمامی حکام آذربایجان و داغستان با یک‌یگر دوست و متفق و اخلاص کیش دولت علیه سلطانی میباشند انشا الله در ضمن پای کفره به میان نخواهد آمد که دین مبین اسلام ضعیف و پامال حوادث گردد.

و بعضی فقرات را عالیشان ابراهیم بیک معتمد عالیجاه والی چلدر به عرض عالی خواهد رسانید و هدایایی که از راه مرحمت از دربار دولت علیه سلطانی که به جهت مخلص مراجعت شده بود که یک عدد وقت ساعت مینا و چهارصد عدد اشرفی تمام و چهارصد اشرفی نصفه میبود به صحابت عالیشان ابراهیم بیک مشارکیه واصل گشته باعث افتخار و موجب اعتبار این مخلص دولتخواه گردید .

مهر در پشت نامه

سند شماره ۵

نامه جعفرقلی خان نخجوان به سلیمان پاشا والی چلندر^{۲۰}

چندانکه خورشید زرین چهر، با مر حضرت آفریدگار ماه و مهر درین لا جور دی سپهر در گردش است آفتاب عظمت و جلالت و اقبال ملازمان عالیجاه معلی جایگاه، حشمت و جلالت همراه، فخامت و عظمت انتباه، دولت و اقبال آگاه، دوستی و موالات اکتناه، پاشای معظم و امیر مکرم اخوی مکانی ام مد اقباله العالی در عین اوج و برتری بوده از افول و زوال در حمایت حضرت ذی همیون باد برب العباده بعد از رضا بخش نیر دعوات اجابت آیات و پس از تسلیمات زاکیات صداقت بیانات مشهور رأی بیضاضیا و مرفاع ضمیر منیر مهرانجلای موالفت آخوت پیرامیدارد.

در هنگامی که حواس خیریت اساس در تفحص حال نیکومال و مژده وصول مفاوضه واجب التعظیم ملازمان عالی میبود، رقیمه کریمه که از طرف قرین الشرف ملازمان اخوی مکان بیاد آوری دوستان صادق و محیان موافق و قمزد کلک گهر سلک دبیران بلا غلط نشان سرکار مجده آثار گردید ارسال شده بود در زمان خوب و او ان مرغوب شرف نزول ارزانی داشته بدستیاری عالیشان رفیع مکان ابراهیم بیک معتمد سرکار واصل و از هر ذره فقراتش نوربخشی بجهت دوستان حاصل گردید. چون مشعر و حاکی بر خیریت ذات دوستی صفات میبود روش افزای خاطر احباب گردید. انسا الله تعالی در دوستیها پایدار باشند. و اظهاری که در مراسله یکجهتی رسانده در خصوص اینکه فرمان قضایان قدر توأمان از دربار عظمت مدار دولت علیه عالیه عثمانیه با نضمam سرفراز نامه

سند شماره ۵

عالی وزیر اعظم بافتخار دوستان شرف صدور یافته باستصواب
عالیشان معتمد سرکار مشارالیه ارسال شده بود فیض وصول ارزانی

داشته از فیض مطالعه اش عین سرافرازی حاصل گردید. و در طی مراسله لازم السعاده در باب خان تفلیس اشعاری شده بود که گویا خان مذکور با روسیه بدکردار همداستان و همکار گردیده اراده فاسد و خیال باطن میدارند که بعزم اذیت اهل اسلام بولایات آذربایجان خصوصی به مملکت ایران مرحله پیما گشته چنانچه چنین امری از پرده خفا بعرصه ظهور آمده نظر بغيرت و حمیت آماده کاوش و مهیای پرخاش بوده خودرا معاف نداریم این معنی اظہر من الشمس خواهد بود که هر کس در چنین امر خودرا بقدر خردی معاف داشته از غیرت و حمیت مسلمانی عاری خواهد بود. یقین حاصل است که دوستان با مر مزبور مادام العیات راضی نبوده خودرا از زمرة اسلام خارج نگرفته فریفته حیل و خدعا نخواهد شد. در این امر عموم حکام آذربایجان شریک یکدیگر و با دوستان دوست یکنگ و اخلاصمند دولت علیه بوده و میباشیم و عالیشان سعادت مآب ابراهیم بگ کیفیت مراتب را یکان یکان تقریر و بیان خواهد ساخت. الحال که عالیشان مشارالیه مراجعت و عازم صوب خدمت با سعادت میشود عریضه اخلاص ترجمه بدر بار عظمت مدار شاهانه و حضور موفور السرور وزیر اعظم قلمی و عالیشان نیز بمرافقه عالیشان ابراهیم بک روانه خدمت نمود که با تفاق فرستاده سرکار عازم دربار سلطانی گردیده فیض یابی حاصل و شرف رخصت انصراف یابد .

فرستاده دوستدار نیز حقایق حالات را تفصیلا عرض خواهد نمود. بحمد الله تعالى امورات مقرون^{۲۱} بصواب و امریکه منافقی خواهش باشد صورت وقوع نمیدارد. در عالم دوستی و یگانگیها مترصد است که پیوسته بنگارش حالات و ارجاع خدمات دوستان یکجهتی بنیان را قرین مسرت و شادمانی نموده باشند که در تقدیم آن شرایط اتحاد و یگانگیها بظهور رسانیده شود. زیاده ایام عظمت مهر در پشت نامه و جلالت بردوام باد والسلام .

سند شماره ۶

نامه سلمان خان دنبلي به سليمان پاشا والي چللر^{۲۲}

پيوسته ابواب بهجهت و کامکاري و اسباب حشمت و بختيارى بندگان^{۲۳} ذى شوكت والشان كثير البر ولاحسان عظمت وحشمت بنيان هجرت و فخامت اركان دستور مكرم و مشير معظم نظام العالم دوستي و مودت توام ادام الله اجلاله العالى بمفاتح عنایات حضرت سبحان و بشمول مراحم بلانهايات ايزد منان مفتوح و گشاده و مستعد و آماده بوده بر وفق مرام عارج اعلى مدارج عظمت و برتری باشند بمنه وجوده.

بعد از افتتاح دروب دعوات و افیات مشهود رای خورشید ضيای عظمت و شوكت اقتضای دوستی و مواليات آراميدارد.

درین زمان مسرت نشان مكتوب مرغوب محبت اسلوبی که رقم نگار خامه محبت آثارگردیده و بصحابت عالی شان معلى مكان سمو القدر والشان ابراهيم بيک كاتب خزينه سرکار عظمت مدار شرف ارسال پذيرفته در بهترین وقت از اوقات و خوشترین ساعت از ساعات عزوصول ارزاني، چون مشعر و حاکي به صحتمندي و از تندرستی حال خير مآل بندگان عالي بود کمال خوشحالی و سرور حاصل و مسرت بر مسرت متواصل گشت.

در مطاوى محبت محاوى آن اشعار فرموده بودندكه عهد معهد و ميثاق و منوط مرابطه يگانگى اركلى خان والي تفليس با روسيه پر تدليس و كفره ضجره مسقولي شقاوت پيشه بهابليس وسوء قصد ايشان به ممالک محروسه و خطه آذر بايجان گوشزد عاكفان آستان

-۲۲- آرشيو نخست وزيري تركيه - دفتر خط همايون - ش ۸۸

-۲۳- دراصل : بندگان

سپهیان بنیان چاه و جلال خسرو دارا در بان گردید. بناء علیه فرامین قدرآمین به جمیع امراء و وزرای ذوی العز والمجد ولاحتشام پادشاهی و به خوانین و سلطانین خطه آذربایجان از مصدر چاه و جلال شرف اصدرار یافته امر و مقرر فرموده است. اگرچنانچه غوغای طلبان عرصه شوشور بسوی ممالک اسلام اراده عزیمت نمایند. جمیعت اتفاق را منعقد ساخته جواب آنها را حواله به دم شمشیر خون ریزنموده، به قلع و قمع ماده فساد آن طایفه کفر ماشه پر عناد پرداخته نگذاشته به حوزه دین قویم خلل رسانند که انشا الله تعالی از میامن دولت ابد مدت خاقان انجم سپاه و به پشت گرمی مراحم بلانهایات قاآن ملایک پناه بصدق دل با مر خسرو سلیمان منزل مطیع و منقاد گردیده. در تأصل و تذلیل اعادی دین لازمه کوشش بعمل خواهد آمد.

درین وقت که عالیشان مشارالیه مراجعت و بفیض یابی خدمت سراسر مبوهت مساعدت مینمود بتحریر ذریعه الوداد مبادرت و موسس اساسی دوستی و ولاگردید. مترقب آنکه پیوسته فاتح ابواب مکاتبات و کاشف دروب مراسلات بوده، حقایق احوال را با نضمam و علاوه هرگونه خدمات و موجودات متفقه بیدون و مغایرت و جدای قلمی و ارسال فرمایند. که انشا الله الرحمن و بعون ملک منان در تقديم شرایط دوستی بعرضه ظهور میرسد. باقی ایام دولت مستدام برب العباد. مهر در پشت نامه

سنند شماره ۷

نامه محمد قلی خان به سلیمان پاشا والی چلدر^{۴۴}

بیمن ساغر دولت و اقبال و پیمانه مجده و اجلال ملازمان جلیل الشان عالیجاه معلی جایگاه، سعادت و عزت و دولت و اقبال

^{۴۴} - آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون ش D - ۹۴

همراه، جلالت و حشمت دستگاه، پاشای جلیل الشانی اخوی مکانی دامشانه العالی از خم خانه الطاف بی پایان الہی سرشار و از باده مطلب روایی مالامال بوده عارج معارج برتری و صاعد مصاعد بلند اختری باشند.

بعد از طی دعوات و افیات اجابت آیات، مشهود رای شوکت پیرای عالی میدارد که: زلال عذب الفت اتحاد و ماء معین مودت و وداد، اعنی زیبا مراسله محبت عنوان و رعننا رقیمه یکجهتی نشان که از سرچشمہ یکتا دلی تراوش نموده بود مانند سعاد ببهار و ابر مدار که در حدیقه مشعون بریاحین و از هار بارگشايد در ساعتی فیروز و زمانی مسرت انداز بصحابت عالیشان معلی مکان عمدہ الاعاظم و الاعیان ابراهیم بک کاتب خزینه سرکار فیض و رود ارزانی داشته هم گردنشان طریق بیگانگی و کلفت و هم نخل طراز ریاض التیام و الفت گردید. از مضمون یگانگی مشعون اینکه مبنی بر اعتدال مزاج سعادت امتزاج و مقرب بتجدید رابطه دوستی دیرین بود از هار گلستان محبت در اهتزاز و عندلیب شوق مکالمه غاییانه در پرواز آمد.

از آنجا که تعمیر کاخ مودت و نهال یکرنگی و الفت بادوستان فطری و آشنایان روحانی انسب و الزام است مکنون خاطر صدق مواطن دوستان مصروف برآنست که با همگی دوستان قرب جوار خصوصاً با آن پدر کامکار همیشه حدیقه دار السلام آشنایی معمور از دست انداز خزان سرد مهری ایام مستور باشد. در عالم عطوفت گستری ایمای نموده بودند که حسن ارادت و اختصاص این دوستی اساس را بخاکپای جواهر آسای بندگان سلیمان شان خاقانی عرض از وفور مرحمت شاهانه و فرط مكرمت خسروانه موازی یک عدد ساعت و یکهزار پانصد عدد اشرفی نصفیه و بعیه سکه حسنہ مبارکه شهریاری برسم جایزه و احسان بصحابت عالیشان مشارالیه برای دوستدار ارسال گشته بود واصل وازین مكرمت خدیوانه کمال

سر بلندی حاصل امید که دولت روز افزون خاقانی تا دامن قیامت مخلد و مستدام وسایه بلند پایه‌قآنی برمفارق امثال این دوستان پاینده و مدام بوده هم آن پدر والاتبار همیشه جالس سریر حکمرانی و کامیاب هرگونه مقاصد دوچهانی باشد.

مقدمه افساد ارکلی خان گرجی و تسلط یافتن او بقلعه ایروان و منشاء تحریک اغوای روسیه منحوسیه و اراده خام آن بدفرجام نسبت با اهالی آذربایجان و متواتنین «مالک محروسه سلطانی در مضمون فرمان قضانشان مطاعه و اشاره و تحریر آن پدر والاشان و تقریر عالیشان مشارالیه همگی موبمو من اوله الی آخر مفهوم و دلنشیں خاطر دوستی گزین گردید.

ازقرار تحقیقات وتقریر عالیشان مشارالیه که منشاء مفسده بودن ارکلی خان مزبور و میل نمودن او بجانب دولت روسیه منحوسیه واستعانت او از آنطرف از آفتاب روشنتر است. اگرچه با وجود نیروی سرپنجه صاحبقرانی و قوت بازوی اقبال سلیمانی پیداست که این گونه اشخاص چیزی از پیش نخواهد برد. نهایت از تنبیه و تادیب چنین خیره سرچشم پوشی نمودن و بتاخیر انداختن موجب زیادتی جرات آن ضاله بی عاقبت کشته رفتهرفته منتج مفاسد کلیه شده، خواهد بود. بنوشی که بغاکپای جواهر آسای قیصری عرض و عالیشان ابراهیم بک کاتب هم بهمگی امور آذربایجان بلدیت کامل حاصل نموده ما گوشه نشینان که از جمله مستمسکان حبل المتنین دولت قوی بنیاد خاقانی بوده دست تثبت و امیدواری بدامن مرحمت آن دولت روز افزون زده ایم.

انشاء الله همگی بملحوظه غیرت دین اسلام و تعصب آئین مبین حضرت سید المرسلین صلی الله علیه واله و معاضدت ویاری بندگان جلیل الشان عالی و وزراء عظام و میرمیران حشم احتشام و حکام سرحدات در دفع و رفع آن طایفة ضاله جاحد و سهل انگاری نکرده فریفته اقوال خد عده آمیز گرجیه و مخالفان بدفرجام نخواهیم شد. اما سرانجام این مهم عظیم موقوف بهمت والا نهمت شاهانه میباشد

که از راه صاحب داری و عالم رعیت پروری قلع و قمع آن ملاعین بدآئین را پیشنهاد خاطرفیض گستر خاقانی داشته که بقدرت الله تعالی این امر با سهل وجوه مقدور خواهد گردید.

عالیشان دشارالیه درین باب بهمگی اخبار مستحضر، البته در حین ورود حقیقت حالات را صداقت دوستان اظهار خواهند نمود. شایان شیوه دوستی و ولا مقتضی آن میباشد که همیشه بمژده اعتدال مزاج و ارجاع مهمات مسرت بخش خاطر شود. باقی ایام بکام باد. «مهر در پشت نامه»

سنند شماره ۸

نامه احمد خان حاکم خوی به سلیمان پاشا والی چلدر^۵

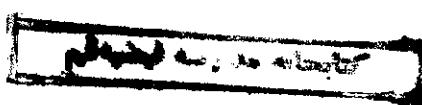
چندانکه کواهر بواهر مهر و ماه روشنی بخش شبستان سپهر خضر است همواره اختر جلی الظهور بخت بلند و کوکب باهر النور طالع ارجمند، ملازمان عالیجاه رفیع جایگاه، عظمت و مجده دستگاه، سعادت و بنالت اکتناه، دولت و شوکت و اقبال همراه، شهامت و بسالت انتباه، مناعت و فخامت پناه، دوستی و مودت آگاه، عمدہ الوزراء المکرم، و مشیر المفخم، اخوی مکانی دام اقباله العالی از مطلع ابہت و رفتت کامرانی واز افق شوکت و مجده و حکمرانی طالع و لامع بوده ازو صمت احتراق و و بال و افول وزوال مصون و در امان حضرت ملک منان باد.

بعد از ضیاگسترنیز دعوات و آفیات اجابت آیات و مشرق آرای کواكب ثوابق تسلیمات زاکیاب مصادقت مشیات مشهود رای شوکت اقتضای عالی میگرداند.

عالی مراسله لازم التعظیم مودت طراز مهامی مکاتبه واجب التکریم اخوت آغازیکه نگاشته خامه مشکین ختمه کاتبان فصاحت بیان گردیده و بصحابت عالیشان معلی مکان ابراهیم بک کاتب

۲۵- آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون - ش ۱۱۲

سند شماره ۸

خرینه سرکار بجهت ابلاغ فرمان قدر شعار و تشریفات مهرآثار درباره معدلت مدار پادشاه اسلام پناه گردون وقار جم اقتدار، دولت علیه العالیه لازمه ایام دولت و اقبال الی یوم القیام ارسال شده بود بشرف صدور مقرن و از طلوع طلیعه موهبه عظمای خسروانه و عظیمه بهیه کبرای خدیوانه که تاج تارک افتخار و گل گفته فخر و اعتبار ما بندگان بود سربلندی عظیم و میاهات جسمی بحصول انجامید و از مضمون مسرت نمون مكتوب مرغوب موالفت اسلوب سامی که مشعر صحتمداری ذات خجسته صفات بود سرور و نشاط زیاده از حصر وحد افزود.

و در باب الکاء ایروان همین که از مصدر جاه و جلال صدر اعظم مقرر شده بود دوستدار حسب المقرر اعزه و اعیان ایروان را در کمال اطمینان مستمال و خاطر جمع نموده نوعی امیدواری حاصل که انشاء الله تعالی مادام العیات فریفته خدעה و حیل کفره فجره نگردیده بدعاگوئی از دیاد عمر و دولت و اقبال لایزال پادشاه عالم پناه قیام و اقدام خواهند نمود.

درین اوان که عالیشان مومی الیه تبلیغ فرامین قدر آئین و تشریفات خوانین همه آذربایجان را رسانیده که بغير از فرمان و تشریفات عالیجاه خداداد خان که بسبب بعضی موانع مانع که کیفیت آن را عالیشان مومی الیه مستحضر است باسایر احوالات در حضور فیض گنجور بعرض خواهد رسانید. مصمم بمعاودت بود علیهذا لازم دانسته بتحریر صحیفه الشوق مبادرت و محرك سلسه دوستی و موالفت گردید مترصد و مترقب است که همواره فاتح ابواب مکاتبات بوده حقایق حالات خیریت دلالت را بانضمام مهمات و خدمات اعلام که انشاء الله تعالی بدون شایبه و مغایرت پیرایه انجام خواهد پذیرفت.

باقي ایام دولت و اقبال بکام و مرام باد برب العباد.

مهر در پشت نامه

سبع مهر الهی فانشنرنی علی دین احمد